

**ВИКОРИСТАННЯ ДОПОМОГИ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ВСТАНОВЛЕННІ ОБСТАВИН,
ЩО СПРИЯЛИ ЗЛОЧИНАМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ПРЕКУРСОРІВ**

**THE USE ASSISTANCE OF SPECIALIST IN ESTABLISHING CIRCUMSTANCES
THAT LED TO CRIME DURING A SEPARATE INVESTIGATION ACTIONS
IN INVESTIGATION OF CRIMES RELATED TO NARCOTIC DRUGS,
PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND PRECURSORS**

Кривонос М.В.,

старший науковий співробітник

Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Стаття присвячена висвітленню організаційних і тактичних особливостей використання спеціальних знань при встановленні обставин, що сприяли злочинам при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів.

Ключові слова: розслідування, злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, слідчий огляд, обшук, допит, спеціальні знання, спеціаліст, обставини, що сприяли злочину.

Статья посвящена освещению организационных и тактических особенностей использования специальных знаний при установлении обстоятельств, которые способствовали преступлениям при проведении отдельных следственных (розыскных) действий в расследовании преступлений в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ, прекурсоров.

Ключевые слова: расследование, преступления в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ, прекурсоров, следственный осмотр, обыск, допрос, специальные знания, специалист, обстоятельства, способствовавшие преступлению.

The article is devoted to coverage of organizational and tactical features of use of expertise in determining circumstances that contributed to crime during investigation of individual (search) action in investigation of crimes related to narcotic drugs, psychotropic substances, or precursors.

Key words: investigation of crimes related to narcotic drugs, psychotropic substances, or precursors, investigating inspection, search, interrogation, expertise, expert, circumstances that contributed to crime.

Актуальність теми. Обов'язковим компонентом комплексу заходів щодо протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів є їх профілактика. На думку В.Ю. Шепітька, «криміналістична профілактика, як діяльність уповноважених суб'єктів і напрям наукових досліджень, базується на загальних кримінологічних рекомендаціях щодо встановлення причин і умов, що сприяють конкретним злочинам, вживанню спеціальних криміналістичних заходів для їх профілактики, запобігання і припинення. Виходячи з цього, сутність криміналістичної профілактики – це сфера практичної діяльності та один із наукових напрямів криміналістичної науки» [1, с. 84].

Криміналістична профілактика має визначати можливі напрями використання спеціальних знань із метою запобігання злочинам.

Профілактична діяльність при використанні спеціальних знань у запобіганні злочинам досліджуваної категорії покладена на експертно-криміналістичні підрозділи органів внутрішніх справ України та проводиться за трьома основними напрямами: 1) розроблення заходів для усунення умов, що сприяють вчиненню злочинів під час участі співробітників підрозділів експертної служби у слідчих (розшукових)

діях; 2) розроблення криміналістичних рекомендацій; 3) вирішення профілактичних завдань експертним підрозділом на основі узагальнення експертної практики, спеціальних криміналістичних досліджень.

Однак із введенням у дію нового Кримінального процесуального кодексу України інститут профілактики злочинів зазнав суттєвих змін. Чинний кодекс узагалі не передбачає прямої норми щодо здійснення профілактичних заходів державною стороною кримінального провадження з боку обвинувачення (слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор (п. 19, ч. 1 ст. 3), а ст. 19 Конституції України, у свою чергу, передбачає, що «органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і в спосіб, передбачений Конституцією України та законами України» [2].

Указана ситуація призводить до того, що обставини, що сприяли вчиненню злочинів, зазвичай залишаються поза увагою осіб, які проводять досудове розслідування, не аналізуються та не враховуються при організації та вжитті заходів із запобігання злочинам досліджуваної категорії.

Постановою КМУ від 17.10.2011 року № 1193-р затверджено «Концепцію створення системи моні-

торингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», якою передбачено заходи, спрямовані на визначення, з'ясування та виявлення причин і умов, що сприяють розповсюдженню наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів серед різних соціальних груп населення, факторів, що спричиняють їх зловживання (вживання не за медичними призначеннями), а також злочинів і правопорушень, пов'язаних із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вироблення механізму підвищення ефективності заходів щодо їх усунення [3]. Крім цього, постановою КМУ від 23.08.2013 року № 735-р затверджено «Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року», відповідно до положень якої держава забезпечує надання пріоритету профілактичній роботі у наркополітиці з метою запобігання наркозалежності та зловживання наркотиками [4].

Тому вважаємо, що розгляд питань використання допомоги осіб, що володіють спеціальними знаннями у встановленні обставин, що сприяли злочинам при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та організації і житті на їх основі дієвих заходів по запобіганню правопорушенням у досліджуваній сфері, є актуальним, має наукове і практичне значення, та сприятиме удосконаленню діяльності правоохоронних органів.

Значний особистий внесок у формування концептуальних основ криміналістичної теорії профілактики злочинів внесли провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких Р.С. Белкін, М.П. Яблоков, В.П. Колмаков, І.Я. Фрідман, В.Ф. Зудін, Д.Ш. Махтаєв, В.О. Снетков, В.Ю. Шепітько, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, О.М. Моїсєєв, А.Ф. Волобуєв та інші. Питання використання спеціальних знань для встановлення обставин, що сприяли злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів у науковій літературі досліджувалися лише фрагментарно.

В умовах реформування кримінального процесуального законодавства та практики використання спеціальних знань зазначені положення потребують конкретизації з урахуванням специфіки розслідування злочинів, що досліджуються.

Метою статті є висвітлення організаційних та науково-методичних особливостей використання допомоги фахівців у встановленні обставин, що сприяли злочинам з метою організації профілактичної діяльності в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів можуть бути застосовані не тільки для сприяння в отриманні доказів, а й для встановлення різних фактів, що мають профілактичне значення [5, с. 52]. Такі факти можуть знаходитися у причинному зв'язку зі злочином, що розслідується, або мати відношення до вчинення аналогічного чи будь-якого

іншого правопорушення. Найчастіше вони належать до об'єкта та об'єктивної сторони злочину, можуть сприяти виявленню безпосередніх його причин [6, с. 146–147], обставин, що сприяли злочину або обставин приховання його слідів і наслідків. У роботі з профілактики злочинів у сфері обігу наркотичних засобів необхідно звертати увагу на усунення не тільки тих несприятливих умов, які є в цей момент, але й інших недоліків, які можуть бути згодом використані злочинцями [7, с. 51]. Інакше навіть активна й постійна, але однобічна профілактична робота не буде встигати за формами злочинної діяльності, що змінюються.

Вказати на причини та умови, що сприяли злочину, можуть і окремі обставини, що підлягають доказуванню, а саме: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб) – ч. 1 ст. 91 КПК, винуватість обвинуваченого, форма вини, мотив і мета правопорушення – ч. 2 ст. 91 КПК.

Так, умови, що сприяли злочину, часто перебувають у безпосередньому зв'язку з обстановкою його вчинення, обумовлюючи обраний злочинцем спосіб протиправних дій. Спосіб злочину нерідко слугує ключем для виявлення тих обставин, які сприяли злочинній діяльності або полегшили реалізацію злочинного наміру [8, с. 161]. У доказуванні обставин, які характеризують особу злочинця, і причин та умов, що сприяли злочину, межу провести практично неможливо, оскільки вони в ряді випадків повністю співпадають [9, с. 11]. Відомості щодо темпераменту, характеру, поведінки, емоційно-вольових та індивідуально-психологічних якостей відносять до обставин, що характеризують особу обвинуваченого у кримінальному провадженні [10, с. 7]. Тому встановлення причин злочину, якщо ними були негативні сторони особистості обвинуваченого, виражені в мотиві злочину, також залишається завданням органу досудового розслідування.

Результати аналізу літературних джерел, судової, слідчої та експертної практики доводять, що обставини, які сприяли злочину, ефективніше піддаються виявленню саме під час участі спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій, проведення судової експертизи та узагальнення експертної практики, що і обумовлює необхідність розгляду цих питань.

Можливості участі спеціаліста у профілактиці злочинів регламентовані ст. ст. 71, 223, 224, 234, 237, 240 КПК України, Інструкцією про участь працівників Експертної служби МВС України у кримінальному провадженні як спеціалістів та іншими відомчими нормативними актами. Вказані можливості реалізуються спеціалістом лише у 22% випадків та переважно під час виконання доручень слідчого, прокурора, які стосуються використання його спеціальних знань. Будучи залученим в якості спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування однорідних правопорушень, співробітник Експертної служби МВС України може виявити обставини, що могли сприяти вчиненню аналогічних злочинів, полегшували або створювали сприятливу обстановку для реалізації злочинного наміру. За результатами їх

аналізу сформулювати висновки про типовість виявлених обставин для подібних злочинів, про що сповістити слідчого, прокурора [11, с. 32].

Такі обставини нерідко вдається встановити вже на етапі перевірки інформації про подію злочину. Важливим засобом, що сприяє їх виявленню, є використання комплексу криміналістичних прийомів, спрямованих на дослідження елементів обстановки та встановлення відношення предметів та слідів до конкретної події при провадженні первинних слідчих (розшукових) дій [12, с. 112]: а) вивчення окремих слідів та їх комплексів; б) порівняльного аналізу відомостей, що містять ці сліди з інформацією про подію злочину та типові моделі аналогічних ситуацій; в) з'ясування причин розбіжностей між даними вивчення слідів та іншими джерелами відомостей.

Аналіз отриманої інформації дозволить слідчому визначити:

1) просторово-часові зв'язки окремих предметів і слідів злочину з обставинами події та зв'язки між ними;

2) ідентифікаційні та ситуаційні якості слідів та їх доказову цінність;

3) причини відсутності або наявності окремих слідів як факторів, що суперечать природному перебігу аналогічних подій та можуть вказувати на обставини, що сприяли злочину.

Крім сприяння у використанні криміналістичних засобів та методів, залучений до проведення огляду місця події та обшуку спеціаліст повинен звертати увагу слідчого, прокурора на:

а) ознаки, що характеризують технічну складову підготовки, вчинення й приховування злочинів (факт застосування спеціального хімічного або лабораторного сертифікованого або саморобного обладнання, устаткування, речовин або реагентів для невідповідних для цього цілей – незаконного виготовлення, фасування наркотичних засобів тощо);

б) предмети, документи та окремі сліди, що: 1) мають відношення до події, що розслідується, та обставини їх приховування; 2) пояснюють механізм злочину, ймовірні місця та підстави їх придбання або отримання (незаконного використання); 3) містять відомості про причетних до злочину осіб; 4) можуть бути використані у встановленні: а) причин і умов, що сприяли злочину; б) умов формування таких причин і скоєння злочину; в) умов, які сприяли приховуванню слідів злочину, його наслідків, причетних осіб тощо;

в) ймовірні місця виявлення наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів, обладнання для їх виготовлення, фасування, вживання, слідів незаконного поводження з ними;

г) засоби вчинення злочину, на поверхні яких (наприклад, ексикаторі або колбах) можуть бути виявлені етикетки, за якими можливо встановити організацію (установу), де вони були придбані або викрадені;

д) особливості дій та поведінки злочинців, що може вказати на їх якості, зокрема на фізичні, психологічні, соціальні особливості. Зібравши таку інфор-

мацію, слідчий зможе сформувати певне уявлення як про подію, що сталася, так і про особу злочинця, наявності або відсутності інсценування тощо;

е) перепланування окремих кімнат помешкання, наприклад, самовільне встановлення додаткової перегородки, що перешкоджала поширенню запаху від хімічних реакцій на сходову площадку та під'їзд будинку;

ж) неналежні умови зберігання наркотичних речовин, прекурсорів, обладнання для їх виготовлення, лікарських засобів, які призвели до їх втрат (крадіжки);

з) недосконалість чи непридатність пристроїв, за допомогою яких замикаються приміщення, де зберігаються наркотичні засоби, обладнання для їх виготовлення, відсутність охорони та сигналізації, інші обставини.

Огляд саморобних засобів, що використовувалися під час вчинення злочину, дозволяє спеціалістові визначити інструменти, що могли бути використані для їх виготовлення. В окремих випадках встановити місця їх створення чи придбання окремих частин таких засобів.

Ретельний огляд документів на право придбання наркотичних, психотропних речовин, лікарських засобів, що їх містять, може вказати на:

1) ознаки їх повної або часткової підробки;

2) осіб, відповідальних за зберігання даних документів;

3) місць їх можливого протиправного придбання (виписування);

4) місць незаконного отримання по них контрольованих законом речовин тощо;

5) інших співучасників події тощо.

За результатами проведення огляду місця події або обшуку спеціаліст консультує слідчого, прокурора з питань можливості дослідження виявлених об'єктів або документів на предмет встановлення обставин, що могли сприяти злочину або доцільності проведення додаткових пошукових дій, а також потреби залучення з цієї метою інших фахівців. У разі необхідності рекомендує призначити спеціальну експертизу для встановлення обставин, що сприяли вчиненню злочинів, або сприяє у формуванні питань профілактичного характеру, які можуть бути поставлені на вирішення експерта поряд із основними.

Участь спеціаліста у допиті з метою виявлення обставин, що сприяли злочину, має не менш важливе значення. За участі відповідного фахівця слідчий має можливість не тільки уточнити встановлені у кримінальному провадженні відомості, а й виявити приховані обставини, що можуть мати криміногенний характер, та провести їх перевірку.

Так, під час допиту свідків події, що пов'язані із винною особою спільною діяльністю, родинними, особистими або позаслужбовими стосунками, можуть бути встановлені відомості, які характеризують мотиви неправдивих свідчень або утаювання певних фактів винною особою. Крім цього, свідки можуть повідомити про факти бездіяльності окремих співробітників правоохоронних органів на їх звернення щодо:

- 1) нетипової поведінки їх сусідів, знайомих;
- 2) незвичайного запаху, що виходить з окремих квартир;
- 3) недбалого зберігання хімічного обладнання, лабораторного посуду, реактивів тощо.

Матеріальне становище обвинуваченого, умови, в яких протікало його особисте життя, склад сім'ї, трудова діяльність, будучи всебічно дослідженими і проаналізованими за участі спеціаліста, можуть пояснити причини, що сприяли скоєнню злочину.

Допитуючи підозрюваних, особливо з числа членів організованих груп, причетних до незаконного обігу наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів або фахівців у галузі хімії чи фармакології, необхідно враховувати можливість отримання свідомо неправдивої або помилкової інформації, що потребує ґрунтовної перевірки. Для забезпечення повноти і якості отриманих відомостей, а також запобігання ймовірності введення слідчого в оману щодо ключових обставин правопорушення для участі у допиті підозрюваних доцільно залучати фахівця хіміка або криміналіста. Їх активна поведінка при проведенні допиту дозволить слідчому отримати не загальні, а конкретні відомості [13, с. 395] про застосувану методику синтезу, послідовність проведення хімічних реакцій, сприятиме правильній фіксації у протоколі назв та характеристик використаних хімічних речовин, спеціального лабораторного або іншого обладнання, місць і підстав їх придбання тощо.

Для цього перед початком допиту важливо визначити питання, що мають профілактичне значення та можуть бути вирішені за їх присутності. Вважаємо, що спеціаліст може сприяти слідчому в з'ясуванні обставин, які:

а) сприяли реалізації злочинного наміру винною особою (отримання фахових консультацій щодо дотримання техніки безпеки або обрання більш безпечного способу проведення хімічних реакцій, конспіративних заходів та ін.), у тому числі джерел, з яких особа дізналася про ці умови, як саме вона їх реалізовувала, виключно сама чи залучала до їх реалізації інших осіб;

б) характеризують дії, що були виконані злочинцем для створення сприятливої обстановки для вчинення злочину;

в) пояснюють факт досягнення підозрюваним необхідного рівня знань та навичок, який потрібен для реалізації злочинного наміру;

г) допитувана особа намагається приховати або свідомо перекручує, прагнучи тим самим завадити встановленню фактів, що сприяли злочину. Наприклад, підозрюваний може запевнити особу, що проводить розслідування у тому, що вилучена у нього речовина була виготовлена за спеціальною технологією і представляє собою спеціальний розчин, що використовується ним виключно для господарських потреб. Залучений спеціаліст хімік допомагає слідчому оцінити повідомлені допитуваним відомості, детально описати технологічний процес, який було для цього застосовано (назви хімічних речовин, їх пропорції, послідовність змішування, використане

обладнання тощо), порівняти отримані свідчення із даними щодо технологій виготовлення окремих видів наркотичних речовин.

За результатом участі в допиті спеціаліст-хімік може повністю спростувати неправдиві покази підозрюваного, вказавши на:

а) беззаперечні факти того, що описана послідовність дій відповідає технології виготовлення саме наркотичної, а не будь-якої іншої речовини;

б) порушення правил відпуску хімічних речовин, що були використані в якості складових компонентів наркотичного засобу;

в) факти застосування спеціального медичного або хімічного обладнання, доступ до якого мають лише представники хімічних підприємств або закладів фармацевтичної галузі в суворій відповідності з правилами, визначеними у нормах діючого законодавства України тощо;

г) факт володіння особою, що допитується, знаннями та навичками, достатніми для виготовлення наркотичного засобу саморобним способом.

Встановлені за сприяння спеціаліста факти повинні бути перевірені слідчим шляхом проведення необхідних процесуальних дій, направлення спеціальних запитів до відповідних профільних міністерств та відомств. Підтверджені порушення повинні братися на відповідний контроль органами, що відповідальні за їх дотримання, та мають бути усунені в найкоротші терміни.

Під час участі у проведенні слідчих (розшукових) дій спеціаліст сприяє слідчому, прокурору у виявленні, фіксації та вилученні доказів. При цьому він вправі застосовувати технічні та інші засоби і надавати консультації або роз'яснення з питань, що потребують спеціальних знань і навичок. Усі результати застосування науково-технічних засобів і методів, а також виявлені у зв'язку з цим відомості, у тому числі обставини, що могли сприяти злочину, повинні відображатися у протоколі слідчої (розшукової) дії. Результати опитування слідчих ОВС показали, що залучені ними фахівці лише в усній формі висловлювали пропозиції та поради, що стосувалися встановлення обставин, що могли сприяти злочину, але не були враховані слідчими та не фіксувалися у протоколі.

У зв'язку з тим, що спеціаліст не наділений правом робити будь-які заяви, пов'язані із виявленням, закріпленням і вилученням доказів, а може лише звертати на них увагу слідчого (п. 3 ч. 4 ст. 71 КПК), усі його думки, у тому числі оціночні судження щодо виявлених фактів, він вправі викласти у письмовому звіті (поясненні), складеному за результатом його участі у процесуальній дії. Позитивно оцінюють дану пропозицію 31% з опитаних слідчих. Даний документ додається до кримінального провадження в якості додатку до протоколу та досліджується в судовому засіданні нарівні з іншими доказами.

Вирішення завдань розслідування та запобігання злочинам у досліджуваній сфері зумовлює необхідність активного використання даних інформаційних систем, аналітичних довідок, результатів відповід-

них спостережень щодо розповсюдженості наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, відповідних прогнозів та оцінок, які є базою інформаційного забезпечення протидії злочинності.

Проведене нами дослідження поставленого питання показало, що на сьогодні в Україні діє недосконала система моніторингу стану обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, їх незаконного розповсюдження та аналізу наркозлочинності, яка характеризується:

- неналагодженою координацією дій та інформаційною взаємодією органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і громадських об'єднань, які в межах своїх повноважень здійснюють заходи контролю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та протидії їх незаконному розповсюдженню;

- відсутністю об'єктивних даних про кількість осіб, які допускають вживання наркотичних засобів та психотропних речовин не за медичними призначеннями, їх регіональне розподілення й соціально-демографічні характеристики;

- відсутністю інформації про обсяг культивування рослин, включених до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- неналежним контролем за суб'єктами господарювання, які здійснюють виробництво, виготовлення, зберігання, реалізацію, облік та перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- відсутністю оцінки ефективності заходів, що вживаються для протидії злочинам у сфері обігу наркотичних речовин, прекурсорів та ін.

Крім цього, часта зміна галузевого законодавства, утворення та ліквідація державних органів контролю у досліджуваній сфері породжують комплекс проблемних питань, які ускладнюють процес становлення означеної системи моніторингу та обмежують можливості правоохоронних органів у питаннях профілактики злочинів у цій сфері.

По-перше, ні Концепцією створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, схваленою Розпорядженням КМУ від 17.10.2011 року № 1193-р, ані Планом заходів щодо її реалізації, затвердженим Розпорядженням КМУ від 4.07.2012 року № 534-р [14] чітко не визначено перелік органів, залучених до функціонування даної системи моніторингу, не узгоджено їх повноваження та не виключене дублювання їх функцій.

По-друге, завдання, які закладені у План заходів щодо реалізації Концепції створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів до 2014 року, практично повністю входили до сфери вирішення Державної служби України з контролю за наркотиками (ДСКН України), яка була головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері формування та забезпечення реалізації державної політики з питань обігу нарко-

тичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також координації діяльності органів виконавчої влади з цих питань (нині ліквідована). Однак, рішення про створення системи моніторингу саме на базі ДСКН України, яка декілька років поспіль успішно пророблювала ці питання, так і не було прийнято.

По-третє, окремі споріднені напрями системи моніторингу здійснюються різними державними установами, які напряду не пов'язані між собою вирішенням спільних завдань. Так, наприклад, хіміко-фармацевтичний та клінічний моніторинг лікарських препаратів як складової системи раннього виявлення нових хімічних (синтетичних) речовин, стосовно яких є інформація про їх проблемне немедичне вживання, використання в немедичних цілях, у тому числі, як складових окремих видів наркотичних, психотропних речовин, їх аналогів, – віднесено до сфери діяльності нещодавно утвореного Українського моніторингового та медичного центру з наркотиків та алкоголю при Міністерстві охорони здоров'я України. А моніторинг нових хімічних (синтетичних) речовин, стосовно яких встановлюються ознаки, що свідчать про їх належність до наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів або аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин віднесено до сфери діяльності – Державної служби України з контролю за наркотиками, яка на підставі постанови КМУ від 10.09.2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» знаходиться на стадії ліквідації та часткового злиття із новоствореною державною установою – Державною службою України з лікарських засобів (яка, до речі, вже була ліквідована та знову створена) з передачею відповідних повноважень інших органам. У свою чергу, моніторинг ситуації у сфері протидії наркозлочинності, а також наявної інформації про джерела і шляхи надходження в незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів здійснює управління протидії незаконному обігу наркотиків МВС України (реорганізовані УБНОН МВС України, які на сьогоднішній день також реформуються). Названі напрями моніторингу, на наш погляд, повинні доповнювати один одного та бути об'єднані у єдиний напрям чи здійснюватися одним із названих суб'єктів.

По-четверте, рішення про включення нових засобів та речовин, виявлених у незаконному обігу до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів або визнання їх аналогами наркотичних, психотропних речовин, через численні бюрократичні процедури узгодження приймається протягом декількох місяців, що дозволяє організованим групам та окремим особам, що здійснюють їх незаконний обіг, довгий час уникати покарання.

З урахуванням необхідності своєчасного реагування на виклики, що виникають у зв'язку із порушеннями законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та взятих державою зобов'язань щодо контролю за їх обігом, з метою збалансованого підходу до вирішення

проблем зловживання ними та вжиття адекватних заходів реагування на виклики з боку наркобізнесу, потрібно якомога скоріше вирішити означені проблемні питання, які ускладнюють процес становлення єдиної системи моніторингу ситуації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, і як результат, заважають більш ефективній протидії злочинам у цій сфері.

Висновки. Механізм залучення осіб, що володіють спеціальними знаннями, до участі у виявленні обставин, що могли сприяти злочинам та їх профілактиці в розслідуванні кримінальних правопору-

шень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, поки є не досконалим. Розглянуті в статті проблемні питання та пропозиції їх вирішення носять переважно дискусійний характер і потребують подальшого наукового обґрунтування, апробації на практиці в режимі практичного експерименту та можливого законодавчого втілення у нормах КПК та відомчих нормативно-правових актів. Це, у свою чергу, сприятиме усуненню можливостей вчинення нових злочинів у досліджуваній сфері та більш ефективного їх виявлення на стадії готування чи замаху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шепітько В.Ю. Криміналістика / В.Ю. Шепітько. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с. (остання редакція від 15.05.2014).
3. Постанова КМУ від 17.10.2011 р. № 1193-р «Про схвалення Концепції створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1193-2011-%D1%80>.
4. Розпорядження КМУ від 28.08.2013 р. № 735-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80>.
5. Клименко Н.І. Експертна профілактика [Текст] / Н.І. Клименко, Н.А. Комісарова // Криміналістичний вісник. – 2007. – № 1 (7). – С. 51–56.
6. Гуріна Д.П. Експертна профілактика: форми реалізації та способи фіксації [Текст] / Д.П. Гуріна // Вісник академії адвокатури. – 2009. – № 1 (14). – С. 146–151.
7. Бордюгов Л.Г. Профілактика екологічних правопорушень у вугільній промисловості як функція судово-екологічної експертизи [Текст] / Л.Г. Бордюгов // Криміналістичний вісник. – 2010. – № 2 (14). – С. 47–54.
8. Пчеліна О.В. Особливості предмета доказування у кримінальних справах про економічні злочини та їх вплив на методику розслідування [Текст]: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О.В. Пчеліна. – Х.: ХНУВС, 2010. – 225 с.
9. Зуйков Г.Г. Выявление в процессе расследования причин и условий, способствующих совершению преступления, и принятие мер к их устранению [Текст]: пособие для слушателей Высшей школы / Г.Г. Зуйков – М.: Изд-во НИ и РИО ВШ МООП РСФСР, 1964. – 68 с.
10. Дуда А.В. Обстоятельства, что характеризуют особу обвиняемого, как элемент предмета доказування у кримінальній справі [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / А.В. Дуда. – К.: КНУВС. – К., 2010. – 17 с.
11. Деятельность экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел по применению экспертно-криминалистических методов и средств в раскрытии и расследовании преступлений [Текст] / под ред. д-ра юрид. наук, проф. В.А. Снеткова. – М., 1996. – 104 с.
12. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів [Текст]: навчальне видання / за ред. В.Ю. Шепітька. – Харків, 1998. – 368 с.
13. Роганов С.А. Расследование преступлений в сфере нетрадиционного наркобизнеса [Текст]: научно-практическое издание / С.А. Роганов. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2005. – 549 с.
14. Розпорядження КМУ від 04.07.2012 р. № 534-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/534-2012-%D1%80>.